

עבודות וחירות

פעילות למחנכים

מטרות

- סיפור פסח וחשיבות הסיפור.
- התאמת הסיפור ליחיד, ולימוד דרך שאלות.

מהלך

חלק א'

- **הקדמה: נחזור 3100 שנים אחורה ליציאת מצרים.**
- מדוע התרחשה יציאת מצרים?
- מה הייתה מטרתה?
- למה הפכה לאירוע כל כך מכונן בעם היהודי?
- **משימה בקבוצות: לסדר את סיפור פסח לפי סדר הסיפור.**
- **נאמר: השלימו את המשפט: בכל דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו...**
- למה אנחנו צריכים לראות את עצמנו כאילו יצאנו ממצרים כאשר אנחנו כבר חופשיים?
- האם יש עבודות היום?
- כיצד באה לידי ביטוי עבודות היום בעולם המודרני?
- מי הם העבדים היום? (זכויות עובדים, שכר מינימום, עובדי קבלן, עובדים זרים, פליטים)
- למה זה משנה לנו? (אין חופש כל עוד האחר משועבד, גם המשעבד אינו חופשי. כדי להיות עם חופשי אנחנו צריכים להימנע משעבוד האחר)
- האם אנחנו מכירים את האנשים האלו? האם המהלך של לספר את סיפור פסח עוזר לנו למגר את השעבוד?
- **קוראים קטע של ליאור טל**
- האם אתם מסכימים עם המסר?
- האם באמת אפשר להזדהות עם סבל של משהו אחר?
- כל קבוצה תקבל תמונה ונתונים על אוכלוסייה מוחלשת אחרת, ותתבקש לספר עליה סיפור.

שאלות לשיחה בקבוצות:

- האם האנשים האלו עבדים? באיזו מידה כן באיזו לא?
- במה נמדד חופש?
- האם יש לנו אחריות (כחברה) על האנשים האלו?
- האם אנחנו מכירים אותם?
- האם לספר את סיפור פסח יכול לגרום לנו להיות רגישים יותר לעבדות מודרנית בחברה שלנו?
- איך אפשר לעסוק עם ילדים בתכנים האלו?

יורדים למצרים

יעקב אבינו וילדיו יורדים למצרים כדי להיות קרובים ליוסף. יוסף היה משנה לפרעה מלך מצרים, ובחכמתו ושנינותו הציל את העם המצרי ואת העמים השכנים ממוות ברעב. יעקב ובניו מתיישבים בארץ גושן, גדלו ושגשגו.

כל עוד יעקב ובניו היו בחיים, בני ישראל זכו לכבוד והערכה, אך לאחר פטירתם "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". חלק מהפרשנים טוענים שפירוש הפסוק הוא: שהמלך עשה עצמו כאילו הוא לא מכיר את יוסף. "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה". (שמות א)

השעבוד

המצרים החליטו שהפתרון הטוב ביותר לבעיה העברית יהיה שעבוד. העבריים נאלצו לעבוד עבודת פרך, לבנות ערים ובתי אוצר לפרעה, אך בכל זאת המשיכו להתרבות, ולפרעה היה נראה שהם מתרבים בקצב מפיח. כדי לעצור זאת, מזמן פרעה אליו את המיילדות העבריות, שפרה ופועה, ומצווה עליהן להרוג כל תינוק זכר שנולד. בכך הוא בטוח שישים קץ להתפשטותו של הגזע היהודי. כאשר המיילדות מזלזלות בהוראתו, הוא מצווה עליהן להשליך ליאור כל זכר שנולד. האסטרולוגים של פרעה חוזים בכוכבים שמושיעו של ישראל ימות במים, ולכן פרעה האמין שאם הוא ישליך למים כל תינוק זכר, הוא יבטיח כי מנהיג עברי פוטנציאלי לעולם לא ישרוד.

לידתו של משה

יוכבד, אשתו של עמרם משבט לוי, יולדת בן. התינוק נולד בחודש השישי ולפיכך היא יכולה להחביאו למשך שלושה חודשים. כשחודשים אלו חולפים, היא בונה תיבה קטנה מזופפת (חסינה למים) ושמה את התינוק בתיבה, על גדות היאור. אחותו של התינוק, מרים, מסתתרת מאחורי שיח על מנת להשגיח על הילד. בת פרעה מגיעה להתרחץ בנהר ורואה את התיבה. כאשר היא פותחת אותה היא רואה תינוק בוכה. היא מבינה שזהו תינוק יהודי ורחמיה נכמרים. היא מחליטה לקחת את התינוק לביתה, קוראת לו "משה" "כי מן המים משיתיהו". מרים ניגשת לנסיכה ומציעה למצוא מינקת לתינוק. כאשר בת פרעה מקבלת את הצעתה, מרים מביאה את יוכבד, אמו של משה, ובת פרעה שוכרת אותה על מנת להניק את התינוק ולטפל בו. כאשר משה גדל ומתבגר, הוא מוחזר לארמון, שם מגדלת אותו בת פרעה כאילו היה בנה.

משה מתמנה למנהיג

משה עוזב את הארמון כאיש צעיר ומגלה שבני עמו סובלים. הוא רואה איש מצרי מכה איש עברי והורג את המצרי. למחרת הוא רואה שני יהודים נלחמים זה בזה. כאשר הוא מוכיח אותם ("רשע! למה תכה רעך?") הם מלשינים עליו לשלטונות, ומשה נאלץ לברוח למדיין. שם הוא מושיע את

בנות יתרו, מתחתן עם אחת מהן, ציפורה, והופך לרועה צאנו של חמיו. בינתיים, מצבם של בני ישראל במצרים נעשה גרוע מיום ליום "ותעל שוועתם אל האלהים מן העבודה". בעת שרעה משה את צאן יתרו, הוא נתקל בסנה הבוער שבו מתגלה אליו אלוהים ומורה לו ללכת אל פרעה ולדרוש ממנו: "שלח את עמי ויעבדוני". משה מציין כי הוא מגמגם, וה' ממנה את אהרן אחיו לדוברו. במצרים, משה ואהרון אוספים את זקני העם כדי לספר להם שהגיע זמן הגאולה. העם מאמין להם. פרעה, לעומת זאת, מסרב לשחרר אותם ואף מגביר את סבלם של ישראל. הוא מגדיל את העול על עבדיו עבריים ומצווה על מנהלי העבודה להפסיק לספק להם תבן לעשיית הלבנים. עתה עליהם גם ללכת לאסוף תבן בעצמם ולהספיק להפיק את אותה כמות לבנים. משה אינו יכול עוד לסבול את כאבם של בני עמו. הוא פונה לאלוהים ואומר: "מדוע הרעות לעם הזה?". אלוהים מבטיח שהגאולה קרובה "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו".

לאחר מכן מתגלה ה' אל משה. הוא מבטיח להוציא את בני ישראל ממצרים, לשחרר אותם מעבדותם, לגאול אותם, ולקחת אותם לו לעם הנבחר בהר סיני. לאחר מכן הוא יביא אותם אל הארץ המובטחת, אותה הבטיח לאבותינו למורשת עולם.

עשר המכות

משה ואהרון חוזרים ובאים בפני פרעה כשהם דורשים ממנו בשם השם "שלח את עמי ויעבדוני במדבר". פרעה חוזר ומסרב. מקלו של אהרון הופך לנחש ובלוע את מטות הקסמים של חרטומי מצרים. פרעה עדיין מסרב לתת ליהודים ללכת. משה מזהיר אותו שה' ישמיד את מצרים. לבו של פרעה ממשיך להיות אטום. אלוהים מתחיל לשלוח סדרת מכות על המצרים. כשהוא מתייסר בכל מכה, מבטיח פרעה לשחרר את בני ישראל, אך מיד ברגע שהמכה מסתיימת הוא מתכחש להבטחתו.

המצרים כבר סבלו יותר מדי. הם מתחננים לפרעה לשחרר את העבריים. כאשר משה בא אל פרעה ומזהיר אותו מפני המכה השמינית, פרעה אומר: רצונכם לעבוד את אלוהים? אתן רק לגברים ללכת ואילו הנשים והילדים ישארו במצרים. משה אומר: לא, כולנו צריכים ללכת, הגברים, הנשים והילדים, הצאן והבקר "בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו". פרעה מסרב שוב, ואז מגיעות המכות השמינית והתשיעית.

אלוהים מצווה על בני ישראל להביא קרבן פסח לאלוהים: יש לשחוט גדי או כבש ולהזות את דמו על המזוזות ומשקופי הדלתות בכל בית של בני ישראל, כדי שאלוהים יפסח מעל בתים אלה כאשר הוא בא להרוג את בכורי מצרים. הבשר הצלוי של הקרבן צריך להיאכל באותו לילה יחד עם מצה ומרור. ואז באה המכה העשירית על מצרים.

יציאת מצרים

מותם של בכורי מצרים שובר סוף-סוף את התנגדותו של פרעה, ולא רק שהוא מסכים אלא ממש מגרש את בני ישראל מארצו. הם עוזבים במהירות, לבצק שהכינו לדרך אין זמן לטפוח, וכל המזון שהם לוקחים עימם הוא ללא שאור. לפני שהם עוזבים הם שואלים מהמצרים זהב, כסף ופריטי

לבוש. בני ישראל מצווים לחגוג בכל שנה את היום בו יצאו ממצרים, על-ידי הסרת כל חמץ ושאר מבתיהם ורכושם במשך שבעה ימים, אכילת מצה, וסיפור נס יציאת מצרים לבניהם ולבנותיהם. זמן קצר לאחר שפרעה הרשה לבני ישראל לעזוב את מצרים, הוא רודף אחריהם כדי להכריחם לחזור. העברים מוצאים עצמם לכודים בין צבאותיו של פרעה לבין הים הגדול. אלוהים אומר למשה להרים את מקלו מעל המים; הים נבקע לשניים ומאפשר לבני ישראל לעבור בתוכו בבטחה ולאחר מכן נסגר מעל המצרים הרודפים אותם. משה, בני ישראל, מרים הנביאה ונשי ישראל, שרים שיר הלל לאלוהים.

ליאור טל, 2014

”כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנוקא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים”... (דברים י, יט). / ”וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים” (שמות כג, ט). / ”כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים אני יהוה אלוהיכם” (ויקרא יט, לד).

בניו של יעקב ירדו למצרים מתוך מצוקת רעב קשה. הם חיפשו מקום שבו יש עבודה ואוכל ויעקב אמר להם ”הנה שמעתי, כי יש-שָׁבֶר בְּמִצְרַיִם; רָדוּ-שָׁמָּה וְשָׁבְרוּ-לָנוּ מִשָּׁם, וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת” (בראשית מב, ב). כמהגרי עבודה במצרים הם ”פְּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ--בְּמֵאֵד מְאֹד; וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ, אֹתָם” (שמות א, ז), והפכו לבעיה דמוגרפית וכלכלית. הפתרון המצרי היה כידוע לסגור אותם בארץ גושן, להעבידם בפרך ולרצוח את ילדיהם. התורה דורשת מאתנו לזכור היטב את הסיפור הזה וברגע שהיוצרות יתהפכו לנהוג אחרת - לאהוב את הגר, לא ללחוץ אותו, לנהוג בו באזרח ולתת לו לחם ושמלה.

ככל שנדמיין יותר את המצב הקשה של עבדות וגרות וככל שנצליח להרגיש יותר את חרדת החיים של מוחלשי החברה, כך יש סיכוי טוב יותר שנדע לדאוג להם ולנהוג כלפיהם באהבה. במאמרו על החמלה מסביר אבי שגיא (בשמו של פיפר) שחמלה כוללת שלושה שלבים - קוגנטיבי, רגשי וקונטיבי (עולם הרצייה והמעשה). בשלב הקוגנטיבי אנו מבינים את מצבו של האחר, בשלב הרגשי אנו חשים משהו מהסבל והקושי שהוא חש ואז בשלב הקונטיבי אנו משנים את עמדתנו מפגיעה בו או אדישות כלפיו לעשייה למענו ולהקלה על סבלו.

אבל כיצד נצליח להגיע לרמה רגשית של הזדהות עם האחר וסבלו? ”הזדהות זאת מתאפשרת על ידי הדמיון”, מסביר שגיא. התרבות העברית דורשת מאתנו לדמיון את עצמנו כעבדים במצרים ולספר שוב ושוב את הסיפור על מנת שנוכל לחמול ולדאוג לגר, ליתום, לאלמנה ולכל מי שזקוק לסיוע. ואכן, הציוויים הנובעים מזיכרון העבדות לא עוצרים בגר אלא נוגעים בכל מוחלשי החברה ואלה שלא שפר עליהם גורלם. הציוויים לדאוג ליתום ולאלמנה (דברים כד, כ-כב) ולא להטות את משפטם (דברים כד, יז-יח), הציווי שמחייב את האדון לתת לעבד שמשחרר בשנה השביעית ”מצאנָה ומְגֹרְנָה ומִקְבָּה” (דברים טו, יב-טו), ואפילו הציווי לשבות ממלאכה בשבת ”לְמַעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ כְּמוֹךָ” (דברים ה, יג), מנומקים ב ”וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנִי מְצַוֶּךָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם”.

האדם בתמונה הוא עובד זר מסין שעובד בארץ בבניין. הוא בונה את הבתים שאנחנו גרים וחיים בהם.

בענף הבנייה מועסקים כיום כ-160 אלף ישראלים, כ-16 אלף פלסטינאים וכ-8,000 עובדים זרים. למרות שהרוב הם ישראלים, הישראלים מהווים מיעוט בהתמחויות, המכונות בעגה המקצועית 'העבודות הרטובות': עבודות המצריכות התמחות בהקמת שלד הבטון והברזל, המהווה את הבסיס לבניין. לשם כך נדרשים בעלי מקצוע כגון תפסנים, ברזלנים ובנאים. הפועלים הללו עובדים בתנאים פיזיים קשים מאוד ואף חשופים לתנאי מזג האוויר, חשיפה שאינה קיימת בשלבים מאוחרים יותר של הבנייה. למשל, לאחר שלב בניית השלד מגיעים הרצפים והטייחים, שנחשבים גם הם ל"רטובים" אך נהנים מיתרון משמעותי: יש להם גג מעל ראשם.

- איך קוראים לאדם בתמונה?
- מאיפה הוא בא? מה עשה לפני שבא לישראל?
- איך נראה יום עבודה שלו בבניין?
- איזה קשיים יש לו בעבודה?
- איך מתייחסים אליו אנשים ישראלים?
- מה הוא אוהב לעשות בזמן הפנוי שלו?
- האם לדעתך הוא מרוצה מהחיים שלו?
- איך היית מרגיש במקומו?
- איך החיים שלו היו יכולים להיות יותר טובים?

האשה בתמונה היא פועלת טקסטיל בבנגלדש. בבנגלדש מייצרים בזול הרבה מהבגדים שאנחנו קונים ולובשים. האשה וחברותיה עובדות כמעט 20 שעות ביום, באולם חנוק, עם מעט הפסקות ובתנאים מאוד קשים כדי שאנחנו נוכל לקנות בגדים בזול.

לאחרונה חוותה תעשיית הטקסטיל בבנגלדש אסונות במפעלים. למעלה מ-1,000 בני אדם, העובדים בתנאי בטיחות ירודים מאוד ובלי תנאי שכר הוגנים, נהרגו. רשתות השיווק המערביות וגם חברי פרלמנט בנגלדשים מרוויחים מהמפעלים. ל-50% לפחות מחברי הפרלמנט ישנם קשרים כלשהם לעסקים רבים. יצרני האריגים המקושרים פוליטית מנצלים את השפעתם כדי להתעלם משכר המינימום שקבוע בחוק. פעילים המנהלים קמפיין למען מפעלים בטיחותיים יותר ושכר הוגן יותר זוכים לעיתים קרובות ליחס כאויבי המדינה, בכלכלה שעלולה לקרוס אם המותגים המערביים יחליטו לסגת ממנה.

- איך קוראים לאשה בתמונה?
- איפה ועם מי היא גרה?
- איך נראה יום עבודה שלה במפעל הטקסטיל?
- איזה קשיים יש לה בעבודה?
- מה היא אוהבת לעשות בזמן הפנוי שלו?
- האם לדעתכם היא מרוצה מהחיים שלה?
- איך היית מרגיש במקומה?
- מה לא צודק? איך החיים שלו היו יכולים להיות יותר טובים?

האשה בתמונה היא אשה סודנית שברחה יחד עם ביתה מסודן בעקבות רדיפות והגיעה לישראל. בישראל היא גרה בכלא עם ילדתה.

פליטי דרום סודאן הם הפליטים אשר ברחו מדרום סודאן מאז מלחמת האזרחים השנייה בין ממשלת סודאן לבין ה-SPLA ('צבא שחרור העם הסודאני') שהתרחשה בשנים 1983-2005 על רקע מתיחות אתנית, דתית, חברתית וכלכלית בין הצדדים, הייתה עקובה מדם ואכזרית ביותר והביאה למיליוני עקורים ופליטים. נכון לשנת 2014 חיים במדינת ישראל כ-1000 פליטים מאזור דרום סודאן והרי הנובה. נתון זה אינו כולל את הפליטים הסודנים מחבל דארפור, המונים כ-1,600 פליטים. ישראל חתומה על אמנת ז'נבה משנת 1951 מגדירה את חובותיהן של המדינות החתומות כלפי פליטים ומסתננים. בין החובות ניתן למנות את האיסור לגרש את מבקש המקלט חזרה לארצו במצב שעלול להשקף סכנה לחייו. בקשותיהם של מסתננים שמוצאם בסודאן אינן נדונות כלל בישראל, אך המדינה לא מגרשת אותם. ישנם בישראל מספר מוקדי ריכוז לאוכלוסיית הפליטים - המוקד המרכזי הוא דרום תל אביב. בין המוקדים הנוספים נמצאים הערים אשדוד, ערד ואילת. הפליטים מדרום סודן מפוזרים בין מוקדי המגורים הללו אך ניתן לציין את ערד כמוקד מרכזי של פליטי דרום סודן. הפליטים חיים בתנאים קשים עובדים שלא כחוק ולא זוכים לזכויות בישראל.

- איך קוראים לאשה ולילדה בתמונה?
- איפה היא חייה ועם מי בסודן? מה אהבה לעשות שם?
- איפה היא חייה בתל אביב? במה היא עובדת?
- מה היא אוהבת לעשות בזמן הפנוי שלו?
- איזה קשיים יש לה בארץ?
- איך מתייחסים אליה אנשים ישראלים?
- האם לדעתכם היא מרוצה מהחיים שלה?
- איך היית מרגיש במקומה?
- מה לא צודק? איך החיים שלט היו יכולים להיות יותר טובים?

